Lublin, 9 grudnia 2025 roku

Dr hab. Mariusz Sienkiewicz, prof. UMCS
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Wydział Politologii i Dziennikarstwa
Instytut Nauk o Polityce i Administracji

Recenzja osiągnięcia naukowego oraz dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Małgorzaty Sikory-Gacy, sporządzona na potrzeby postępowania habilitacyjnego w dyscyplinie nauk o polityce i administracji

I. Podstawa prawna i kryteria sporządzenia recenzji

Recenzja została sporządzona na podstawie Uchwały Rady Dziedziny Nauk Społecznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy z dnia 30.09.2025 roku, mocą której powierzono mi funkcję recenzenta, a także w oparciu o obowiązujące przepisy prawa regulujące postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, określone w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.).

Recenzja została przygotowana na podstawie: 1) nadesłanej monografii habilitacyjnej, będącej głównym osiągnięciem naukowym przedstawionym do oceny, 2) wykazu publikacji naukowych Habilitantki, 3) Autoreferatu, który zawiera syntetyczny opis dorobku, działalności badawczej, projektowej i organizacyjnej, 4) załączników do Autoreferatu, w tym wykazów bibliograficznych, informacji o projektach, działalności dydaktycznej i organizacyjnej, 5) pozostałych dokumentów przedłożonych w ramach Wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego, a także ogólnie przyjętych standardów i praktyki recenzenckiej Rady Doskonałości Naukowej.

II. Charakterystyka dorobku naukowego Habilitantki

Dr Małgorzata Sikora-Gaca ukończyła studia magisterskie na kierunku Politologia na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w 2007 r., przygotowując pracę dotyczącą przemian politycznych w Republice Mołdawii. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskała 16 listopada 2010 r. na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, na podstawie rozprawy poświęconej systemowi partyjnemu Mołdawii. Po doktoracie pracowała jako adiunkt na Politechnice Koszalińskiej (2011–2018), a od 2018 r. jest zatrudniona na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego. Od 2020 r. na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji, na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony. Jej rozwój naukowy obejmuje zarówno działalność badawczą, jak i doświadczenia praktyczne, m.in. staż w Ambasadzie RP

w Kiszyniowie oraz współpracę z instytucjami realizującymi projekty współpracy rozwojowej. Brała także udział w projektach badawczych krajowych i międzynarodowych, w części pełniąc funkcję kierownika lub wykonawcy.

Z przedstawionej dokumentacji wynika, że profil naukowy habilitantki obejmuje trzy zasadnicze nurty: 1) System polityczny i scena partyjna Republiki Mołdawii. Badania te były rozwijane od okresu studiów i stanowiły podstawę pracy doktorskiej oraz dwóch monografii dotyczących mołdawskiego przywództwa i systemu partyjnego. Obszar ten ukształtował jej specjalizację w zakresie przemian politycznych państw Europy Wschodniej; 2) Fundusze europejskie i projekty współfinansowane ze środków UE. Zainteresowania te wynikały z udziału Habilitantki w projektach europejskich i doprowadziły do powstania prac współautorskich i redakcyjnych poświęconych zarządzaniu funduszami i politykom publicznym; 3) Współpraca rozwojowa i pomoc międzynarodowa. Jest to obecnie dominujący obszar badań. Obejmuje analizy globalnych, unijnych i polskich mechanizmów pomocy rozwojowej oraz szczegółowe badania nad relacjami polsko–mołdawskimi. Habilitantka podkreśla, że obszar ten stał się centralnym polem jej badań od 2018 r., czego efektem jest przedstawiona monografia habilitacyjna.

Monografia habilitacyjna stanowi największe i najbardziej obszerne opracowanie w dotychczasowej działalności naukowej dr Małgorzaty Sikory-Gacy. Łączy wszystkie główne obszary jej badań: politologiczną analizę Mołdawii, doświadczenia wynikające z projektów europejskich oraz studia nad współpracą rozwojową Polski. Habilitantka przedstawia ją jako efekt wieloletniej, konsekwentnie rozwijanej specjalizacji badawczej i najważniejsze osiągnięcie jej dorobku naukowego.

III. Ocena osiągnięć naukowych stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny – kryterium określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

3.1. Ocena monografii naukowej wskazanej we Wniosku Habilitantki jako osiągnięcia naukowego

3.1.1. Uwagi ogólne

Przedstawiona do oceny monografia dr Małgorzaty Sikory-Gacy pt.: *Od pomocy dla krajów rozwijających się do partnerstwa na rzecz rozwoju. Analiza politologiczna problemu wraz ze studium przypadku relacji polsko-mołdawskich w latach 1998–2023*, stanowi wskazane przez Habilitantkę główne osiągnięcie naukowe w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Jako monografia autorska o znacznej objętości, obejmująca szeroki zakres zagadnień związanych ze współpracą rozwojową, polityką zagraniczną i analizą studium przypadku, została poddana kompleksowej analizie pod względem merytorycznym, metodologicznym, teoretycznym i warsztatowym.

Ocena monografii habilitacyjnej została przeprowadzona zgodnie ze standardem przyjętym w postępowaniach habilitacyjnych, obejmującym zarówno rzetelność naukową, jak i wkład w rozwój dyscypliny. Dotyczy następujących elementów: 1) Zasadność wyboru tematu i jego umiejscowienie w dyscyplinie; 2) Cele, pytania i hipotezy badawcze; 3) Konstrukcja i struktura monografii; 4) Podstawy teoretyczne pracy; 5) Metodologia i warsztat badawczy; 6) Wartość empiryczna monografii; 7) Warsztat pisarski i styl naukowy; 8) Oryginalność i wkład w rozwój dyscypliny.

3.1.2. Zasadność wyboru tematu i jego umiejscowienie w dyscyplinie

Przedstawiona do oceny monografia pt. *Od pomocy dla krajów rozwijających się do partnerstwa na rzecz rozwoju. Analiza politologiczna problemu wraz ze studium przypadku relacji polsko-mołdawskich w latach 1998–2023* stanowi obszerne, wielopoziomowe studium współpracy rozwojowej w ujęciu globalnym, regionalnym i krajowym, zakończone pogłębioną analizą studium przypadku relacji polsko–mołdawskich. Temat, choć dość rozbudowany w swym brzmieniu, a co za tym idzie korelujący z zaprezentowaną złożonością problemów, należy ocenić jako trafnie dobrany, wieloaspektowy oraz aktualny, a przy tym właściwie ulokowany w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

Problematyka pomocy rozwojowej jest współcześnie jednym z ważniejszych obszarów polityki międzynarodowej i działań instytucji państwowych. Autorka konsekwentnie podkreśla, że pomoc rozwojowa jest formą działania politycznego. Już we wstępie pisze, że *pomoc ta jest instrumentem wykorzystywanym przez donatorów w skali globalnej, regionalnej (...) i krajowej* (s. 9). Takie ujęcie nadaje pracy wyraźny politologiczny charakter. Aktualność tematu wynika również z rosnącego znaczenia polityki sąsiedztwa UE, instytucjonalizacji współpracy rozwojowej oraz znaczenia Mołdawii jako obszaru objętego reformami i wsparciem UE. Autorka trafnie zaznacza na wstępie, że Mołdawia jest *państwem, które jest jej szczególnie bliskie i z którym związana jest zawodowo od 2008 r.* (s. 10), co dodatkowo uzasadnia wybór studium przypadku. Również w Autoreferacie wskazuje, że wybór Mołdawii wynika z jej długotrwałej działalności eksperckiej i wieloletniego zaangażowania w projekty rozwojowe realizowane przez polskie podmioty w tym kraju (Autoreferat, s. 3–4). Takie połączenie kompetencji badawczych i praktycznego doświadczenia wzmacnia zasadność podjętego tematu.

Monografia jest silnie zakorzeniona w politologicznym ujęciu pomocy rozwojowej. Autorka jednoznacznie deklaruje we wstępie, że choć korzysta z dorobku wielu dyscyplin, to *politykę zagraniczną potraktowano jako podstawową kategorię pojęciową i punkt wyjścia do dalszych rozważań* (s. 9). Ta deklaracja jest ważna, ponieważ wskazuje na podstawową ramę teoretyczną pracy i jej zgodność z profilem dyscypliny. Studia nad pomocą rozwojową od wielu lat stanowią jeden z nurtów badań politologicznych w obszarze: 1) polityki zagranicznej państwa, 2) publicznych polityk międzynarodowych, 3) badań nad *soft power*, 4) *governance* globalnego, 5) współpracy międzynarodowej UE, 6) instytucji rozwojowych: OECD, ONZ, Banku Światowego. Monografia obejmuje wszystkie powyższe wymiary, a struktura pracy odzwierciedla logikę politologicznej analizy polityki publicznej prowadzonej na poziomie globalnym, unijnym i krajowym.

Z perspektywy nauk o polityce i administracji praca dostarcza wartościowych danych empirycznych i interpretacji dotyczących roli państwa jako donatora, relacji z instytucjami multilateralnymi oraz współzależności poziomów decyzyjnych w polityce rozwojowej.

Choć temat uznać należy za w pełni zasadny, należy wskazać na znaczącą szerokość prezentowanego ujęcia. Zakres pracy, od XIX wieku po 2023 rok, na trzech poziomach analizy, jest imponujący, lecz chwilami powoduje fragmentację wątku głównego.

3.1.3. Cele, pytania i hipotezy badawcze

Ocena celów pracy

Punktem wyjścia procedury badawczej w recenzowanej monografii jest jasno sformułowany cel główny. Autorka stwierdza, że: *Głównym celem niniejszej monografii było wypracowanie rekomendacji oraz zaleceń odnoszących się do przyszłego programowania rozwoju i realizacji projektów z obszaru polskiej pomocy w Republice Mołdawii. Wypracowane rekomendacje i zalecenia mają posłużyć zwiększeniu efektywności i użyteczności działań*

inicjowanych w Mołdawii przez stronę polską (s. 12). Cel ten, w swym założeniu, jest sformułowany poprawnie, w sposób zrozumiały i komunikatywny, a zarazem dobrze lokuje monografię w dyscyplinie nauk o polityce i administracji, akcentując zarówno wymiar poznawczy (diagnoza funkcjonowania polskiej pomocy), jak i aplikacyjny (projektowanie rekomendacji dla polityki publicznej). Podkreślić należy, że Autorka konsekwentnie wraca do tego celu w Zakończeniu, gdzie stwierdza, że dzięki realizacji przyjętej procedury *pozytywnie zweryfikowano główną hipotezę badawczą* i gdzie przedstawia konkretne rekomendacje operacyjne dla polskiej polityki rozwojowej wobec Mołdawii.

Z drugiej strony, cel główny ma charakter wyraźnie normatywno-aplikacyjny. Skoncentrowany jest na opracowaniu „rekomendacji i zaleceń". W sensie metodologicznym oznacza to, że jest on bliższy celom typowym dla studiów z zakresu polityk publicznych, niż klasycznie pojmowanym celom stricte teorii politologicznej. Nie jest to zarzut dyskwalifikujący, ale warto odnotować, że część rozbudowanych analiz teoretycznych i historycznych (dotyczących globalnego systemu pomocy) służy tu w istocie „dojściu" do celu odnoszącego się do poziomu krajowego i bilateralnego. Powoduje to pewną dysproporcję między skalą ambicji teoretycznych a bardzo konkretnym, sektorowym celem finalnym.

Cel główny został rozwinięty w pięć zadań badawczych (ZB1–ZB5), które Autorka jasno wyodrębnia we Wstępie i które bezpośrednio korespondują z układem rozdziałów. ZB1 dotyczy uporządkowania teorii pomocy rozwojowej jako instrumentu polityki zagranicznej oraz przedstawienia rysu historycznego kształtowania się ODA w ujęciu globalnym; ZB2 – usystematyzowania terminologii, wypełnienia luki pojęciowej oraz charakterystyki globalnego systemu pomocy, aktorów, zależności między dawcami i biorcami oraz zagadnień skuteczności i efektywności; ZB3 – analizy współpracy na rzecz rozwoju na poziomie UE (w tym Partnerstwa Wschodniego) oraz relacji UE–Mołdawia, wraz z pomiarem źródeł i wielkości wsparcia makrofinansowego; ZB4 – analizy doświadczeń Polski jako biorcy i dawcy pomocy, wraz z identyfikacją etapów profesjonalizacji i transformacyjnego know-how; wreszcie ZB5 – określenia uwarunkowań, efektów i modeli polsko–mołdawskiego partnerstwa oraz pomiaru wysokości i zakresu polskiej pomocy w latach 1998–2023 (s. 12–13).

Pod względem konstrukcji zadania te są sformułowane precyzyjnie i w znacznej mierze odpowiadają temu, co w monografii faktycznie zostało wykonane. Zakończenie wprost odsyła do nich, wskazując, że „wszystkie (zadania) pomyślnie zrealizowano" (s. 617), a szczegółowe partie tekstu (rozdziały I–V) można bez trudu powiązać z realizacją poszczególnych ZB. W tym sensie aparat celów i zadań ma charakter spójny i dobrze zakotwiczony w strukturze pracy. Jednocześnie trzeba zaznaczyć, że zasięg zadań badawczych, szczególnie ZB1 i ZB2, jest bardzo szeroki. ZB1 obejmuje w praktyce całościowy przegląd teorii rozwoju gospodarczego, społecznego i politycznego oraz kilkudziesięcioletniej ewolucji myśli nad rozwojem, od ujęć klasycznych po Senowską koncepcję rozwoju opartą na partnerstwie, co Autorka realizuje na kilkudziesięciu stronach rozdziału I. ZB2 z kolei integruje ambitne zadanie konceptualizacji („wypełnienie luki pojęciowej nowymi kategoriami") z jednoczesną szczegółową analizą całego instytucjonalnego systemu pomocy (IBRD, IMF, UNDP, DAC OECD itd.) oraz klasyfikacją dawców i biorców (s. 232–271). W efekcie, choć zadania te są realizowane rzetelnie, ich rozpiętość powoduje, że praca w dużej części przyjmuje formę syntetycznego kompendium o globalnym systemie pomocy, co z jednej strony jest wartością dodaną, z drugiej jednak częściowo rozprasza uwagę od zasadniczego, aplikacyjnego celu głównego związanego z polsko–mołdawskim partnerstwem.

Na tym tle korzystnie wyróżniają się ZB3–ZB5, które są ściślej powiązane z osiągnięciem habilitacyjnym. ZB3 i ZB5 wprowadzają wyraźnie poziom unijny i bilateralny, zaś ZB4 umożliwia umiejscowienie Polski najpierw jako biorcy, a następnie jako dawcy pomocy. Analizy te są dobrze podbudowane empirycznie. Autorka prezentuje np. dane o 34 źródłach finansowania unijnego dla Mołdawii w latach 2007–2017 oraz kolejnych 637,5 mln EUR w latach

2018–2022, a także rozwija szczegółową narrację na temat etapów profesjonalizacji polskiej pomocy i polskiego know-how (s. 419 i nast.). W tych częściach cele i zadania są zatem nie tylko wyraźnie postawione, ale także w przekonujący sposób „domknięte" za pomocą danych i interpretacji.

Hipotezy

Jeżeli chodzi o hipotezy badawcze, Autorka formułuje jedną hipotezę główną oraz dwanaście hipotez szczegółowych (HS1–HS12). Hipoteza główna brzmi: *polsko-mołdawskie partnerstwo, budowane od 26 lat, wymaga wdrożenia nowych obszarów współpracy. Implementacja rekomendacji i zaleceń odnoszących się do przyszłego programowania rozwoju i realizacja nowych projektów w ramach polskiej pomocy w Mołdawii będzie kolejnym krokiem do dalszej profesjonalizacji polskiej pomocy w ramach już zinstytucjonalizowanego systemu współpracy* (s. 13). Z metodologicznego punktu widzenia hipoteza główna jest częściowo poprawna, ale ma charakter silnie normatywny i uogólniający. Jest ona skonstruowana bardziej jako postulatywna teza o pożądanym kierunku polityki (że „wymaga wdrożenia nowych obszarów współpracy"), niż jako hipoteza w klasycznym sensie, która mogłaby zostać jednoznacznie sfalsyfikowana lub potwierdzona. W praktyce jej weryfikacja dokonuje się poprzez zestawienie zdiagnozowanych niedoborów (luk) w dotychczasowym partnerstwie oraz zaproponowanych przez Autorkę rekomendacji (s. 596–613). Uzyskany rezultat, tj. pozytywna weryfikacja hipotezy głównej, wynika więc w dużej mierze z samej logiki wywodu: skoro w pracy wykazano istnienie obszarów współpracy nieobjętych dotąd pomocą, a następnie zaproponowano ich włączenie do programowania, to teza o konieczności „wdrożenia nowych obszarów" zostaje potwierdzona. Hipoteza jest zatem wewnętrznie spójna z celem głównym, lecz jej charakter jest bardziej projekcyjny niż czysto empiryczny.

Hipotezy szczegółowe zostały pogrupowane w sposób odpowiadający trzem poziomom analizy: globalnemu (HS1–HS6), unijnemu (HS7–HS8) oraz polsko–mołdawskiemu (HS9–HS12). HS1–HS6 dotyczą m.in. chronologii wyodrębnienia się polityki rozwojowej z polityki zagranicznej, niepełności kategorii ODA, trudności w klasyfikacji aktorów systemu, rosnącej roli donorów prywatnych oraz instytucjonalnie reprodukowanej „globalnej luki rozwojowej" (s. 14). HS7 i HS8 odnoszą się do wielowymiarowego charakteru działań rozwojowych UE i szczególnej pozycji Mołdawii jako wschodniego partnera Unii (s. 15, 628). HS9–HS12 dotyczą natomiast specyfiki polskiego doświadczenia jako biorcy i dawcy pomocy, transformacyjnego know-how oraz jakościowego charakteru polskiej pomocy dla Mołdawii (s. 15). Trzeba przyznać, że jako zestaw tezy te dobrze „rozpinają" łuk analityczny całej monografii: od porządkowania kategorii i instytucji globalnych, przez analizę polityki UE, po konkluzje odnoszące się do polskiej polityki pomocowej. W Zakończeniu Autorka przechodzi przez nie systematycznie, wskazując, że wszystkie hipotezy HS1–HS12 zostały zweryfikowane pozytywnie (s. 624–631). W wielu przypadkach weryfikacja ta jest przekonująco udokumentowana danymi, np. w odniesieniu do HS7–HS8 Autorka przywołuje konkretne instrumenty (TACIS, ENPI, ENI) i wartości transferów kierowanych do Mołdawii (s. 629); w odniesieniu do HS2 i HS6 pokazuje rozszerzający się udział sektora prywatnego i złożony „przemysł pomocowy" jako źródło utrwalania zależności (s. 624–627).

Jednocześnie z perspektywy recenzenta należy zwrócić uwagę na kilka słabszych stron przyjętego zestawu hipotez. Po pierwsze, liczba hipotez szczegółowych – 12, jest bardzo duża jak na jedną monografię, co czyni aparat badawczy ciężkim i utrudnia śledzenie procesu ich weryfikacji. Część z nich ma charakter dość ogólny (np. stwierdzenie, że „zakres działań rozwojowych UE jest wielowymiarowy"), co zbliża je raczej do tez interpretacyjnych, niż ścisłych hipotez wymagających testowania. Po drugie, w wielu przypadkach hipotezy są blisko powiązane z pytaniami badawczymi i zadaniami, do tego stopnia, że różnica między „hipotezą" a „pytaniem problemowym" ulega zatarciu. Dotyczy to zwłaszcza HS7–HS8 i HS11–HS12. Po trzecie,

wszystkie hipotezy (oprócz HS4) zostają w Zakończeniu „zweryfikowane (w pełni) pozytywnie", nie pojawia się natomiast bardziej wielowymiarowa ocena (np. hipotez częściowo potwierdzonych, obarczonych warunkami lub wymagających dalszych badań). Na tle współczesnych standardów metodologii badań politologicznych można by oczekiwać większej różnorodności wyników i wyraźniejszego wskazania obszarów, w których dane i argumentacja nie pozwalają na pełną konkluzywność.

Pomimo tych zastrzeżeń, cele pracy oraz hipotezy, zarówno główna, jak i szczegółowe, tworzą spójny, wyraźnie przemyślany szkielet monografii. Są one poprawnie zakotwiczone w literaturze przedmiotu i w strukturze rozprawy, a Autorka konsekwentnie odnosi się do nich w Zakończeniu. Krytyczne uwagi dotyczą przede wszystkim nadmiernej rozpiętości części celów szczegółowych i hipotez, ich częściowo normatywnego charakteru oraz faktu, że aparat hipotez jest bardzo rozbudowany i w całości oceniony jako „potwierdzony", co nieco osłabia rygor metodologiczny w warstwie końcowych rozstrzygnięć. Ogólna ocena tej części konstrukcji pracy pozostaje jednak pozytywna. Mamy do czynienia z aparatem badawczym szerokim, ambitnym i zasadniczo wewnętrznie spójnym.

Ocena pytań badawczych

Pytania badawcze zostały przez Autorkę sformułowane w sposób uporządkowany i jednoznacznie wyodrębniony we wstępie, po przedstawieniu hipotezy głównej i hipotez szczegółowych. Zakres pytań badawczych jest bardzo szeroki tematycznie. Pierwsze z nich dotyczą fundamentalnych zagadnień teorii rozwoju: *PB1*. *Z jakiego powodu istotna jest współzależność między ekonomicznymi i nieekonomicznymi czynnikami rozwoju?* oraz *PB2*. *Dlaczego zmienne nieekonomiczne odgrywają kluczową rolę w powodzeniu lub porażce określonych wysiłków rozwojowych?* (s. 15). Kolejne pytania odnoszą się do ewolucji globalnego systemu pomocy (*PB3* – o znaczeniu zmiany paradygmatu rozwoju po pracach Amartyi Sena), do roli interregionalizmu i *soft power* w promocji partnerstwa na rzecz rozwoju (*PB4*), do historycznych uwarunkowań powstania zinstytucjonalizowanych programów narodowych ODA (*PB5*) oraz do interpretacji i kształtowania się koncepcji partnerstwa na rzecz rozwoju na poziomie globalnym, regionalnym i krajowym (*PB6*). Następna grupa pytań (PB7–PB9) dotyczy już wprost funkcjonalności systemu: *w jakim zakresie globalne, regionalne i krajowe partnerstwo na rzecz rozwoju jest aktualnie odpowiednim narzędziem służącym likwidacji globalnej luki rozwojowej?, jakie wady i zalety posiadają formy i instrumenty ODA w ujęciu globalnym, regionalnym i krajowym?* oraz *w jaki sposób istniejąca luka rozwojowa wpływa na wykształtowany między dawcami a biorcami ODA system zależności?* Ostatnie trzy pytania – PB10–PB12, odnoszą się kolejno do wpływu rozszerzenia UE na postrzeganie rozwoju (*PB10*), do roli Mołdawii w polityce rozwojowej UE i wielkości unijnego wsparcia dla tego państwa (*PB11*), oraz do pozycji Polski w globalnym i regionalnym systemie pomocy rozwojowej (*PB12*).

Na poziomie formalnym pytania te są poprawne i dobrze korespondują z trójstopniową konstrukcją pracy (globalny – unijny – polsko-mołdawski). Można przyjąć, że PB1–PB4 pełnią funkcję podstawowych pytań teoretyczno-koncepcyjnych, PB5–PB9 – pytań systemowych dotyczących funkcjonowania współpracy rozwojowej, zaś PB10–PB12 – pytań stricte politologicznych, odnoszących się do roli UE, Mołdawii i Polski w badanym systemie. W tym sensie aparat pytań jest dobrze przemyślany i spójny z hipotezami HS1–HS12 oraz zadaniami badawczymi ZB1–ZB5.

Z drugiej jednak strony trzeba wyraźnie podkreślić, że znaczna część pytań jest bardzo szeroka i dotyczy *de facto* całych obszarów badawczych, a nie pojedynczych, ściśle zoperacjonalizowanych problemów. Dotyczy to zwłaszcza PB3–PB8. Przykładowo, PB3: *Jaki wkład w ewolucję globalnego systemu pomocy miała zmiana paradygmatu (...) wynikająca z wdrożenia do praktyki funkcjonowania ODA badań Amartya Sena?* zakłada objęcie analizą

całego okresu transformacji paradygmatu rozwoju, od podejścia czysto ekonomicznego do ujęcia kapitału ludzkiego i *capabilities*. Podobnie PB6: *Jak należy interpretować partnerstwo na rzecz rozwoju i jak kształtowała się jego koncepcja w globalnym, regionalnym i krajowym systemie pomocy?* dotyczy jednocześnie trzech poziomów analizy i bardzo szerokiego zakresu czasowego. W praktyce są to pytania, na które odpowiada cała współczesna literatura z zakresu *development studies*, a nie tylko jedna monografia, nawet tak obszerna.

Mimo to, trzeba zaznaczyć, że Autorka w sposób rzetelny stara się udzielić odpowiedzi na wszystkie pytania, a w Zakończeniu systematycznie wraca do wyników związanych z realizacją poszczególnych zadań i hipotez, co pośrednio pozwala ocenić także stopień rozwiązania postawionych PB. Odpowiedzi na pytania PB1–PB4 rekonstruowane są w oparciu o szeroką prezentację teorii rozwoju, znaczenia czynników nieekonomicznych i dorobku m.in. Myrdala oraz Sena (np. s. 27–53), natomiast w Zakończeniu Autorka przekłada je na kategorie „transferów rozwojowych" jako szerszego pojęcia niż klasyczna ODA (s. 624–625). Z kolei odpowiedzi na PB7–PB9 (dotyczące luki rozwojowej, wad i zalet instrumentów oraz systemu zależności) zawarte są w częściach pracy poświęconych krytyce globalnego „przemysłu pomocowego" i pojęciu „globalnej sieci rozwoju" (s. 232–271).

Ocena pytań badawczych musi zatem uwzględniać tę dwoistość. Z jednej strony ich układ jest logiczny, a treść merytorycznie trafna i spójna z celami oraz hipotezami. Pytania porządkują narrację i pokazują, że Autorka świadomie buduje aparat badawczy, który obejmuje różne poziomy analizy. Z drugiej strony, część z nich jest tak szeroka, że w praktyce trudno traktować je jako w pełni „zbadane" w sensie metodologicznym. Praca raczej przybliża je i porządkuje w świetle istniejącej literatury oraz własnych propozycji (np. „transferów rozwojowych", „globalnej sieci rozwoju"), niż rozstrzyga w sposób jednoznacznie empiryczny.

Podsumowując, pytania badawcze zostały sformułowane w sposób ambitny i merytorycznie uzasadniony, lecz w części mają charakter nadmiernie szeroki i obejmują całe obszary analiz, co utrudnia ich pełną operacjonalizację. Pomimo tego, w opinii recenzenta, odgrywają one ważną rolę w porządkowaniu wywodu, pozostają logicznie powiązane z hipotezami i zadaniami badawczymi, a w Zakończeniu Autorka w sposób systematyczny przedstawia odpowiedzi na najważniejsze z nich.

3.1.4. Konstrukcja i struktura monografii

Recenzowana monografia ma charakter wyraźnie zaplanowany i konsekwentny pod względem konstrukcji. Autorka już we *Wstępie* informuje, że książka „składa się z pięciu rozdziałów", z których każdy odpowiada odrębnemu poziomowi analizy: rozdział I poświęcony jest „teoretycznym i historycznym aspektom pomocy rozwojowej", rozdział II – „pojęciu i globalnemu systemowi pomocy rozwojowej", rozdział III prezentuje „pomoc rozwojową Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej", rozdział IV – „Polskę jako biorcę i dawcę pomocy rozwojowej", natomiast rozdział V – „partnerstwo na rzecz rozwoju Polski i Republiki Mołdawii". Taki układ jest klarowny i dobrze odzwierciedla trójpoziomową logikę analizy (globalny – unijny – polsko-mołdawski), zaprojektowaną we wstępnych założeniach pracy.

Z punktu widzenia klasycznych standardów monografii habilitacyjnej należy pozytywnie ocenić fakt, że struktura książki jest jawnie powiązana z przyjętą procedurą badawczą. We Wstępie Autorka wyraźnie wyjaśnia także cezury czasowe, dostosowując je do kolejnych poziomów: od XIX wieku w części dotyczącej partnerstwa globalnego, przez współpracę europejską od traktatów rzymskich po inicjatywę Global Gateway, aż po polsko–mołdawskie partnerstwo od 1998 r. do 2023 r. Struktura rozdziałów odzwierciedla tę chronologię. W części pierwszej dominuje historyczne i teoretyczne wprowadzenie, następnie stopniowo przechodzimy do poziomu instytucjonalno-systemowego, by finalnie dojść do pogłębionego studium

przypadku. W warstwie konceptualnej konstrukcja ma więc charakter logicznie spiętej „drabiny", prowadzącej od szerokiego tła do aplikacyjnej analizy konkretnego przypadku.

Na szczególne podkreślenie zasługuje spójność wewnętrzna poszczególnych rozdziałów oraz ich wyraźne profilowanie funkcjonalne, co widoczne jest zarówno w *Spisie treści*, jak i we wprowadzeniach do rozdziałów. Na plus należy ocenić również obecność rozbudowanego Zakończenia, w którym Autorka syntetycznie omawia główne ustalenia każdego z rozdziałów i ponownie „domyka" konstrukcję książki, przechodząc od poziomu globalnego, przez unijny, do polsko-mołdawskiego. Zakończenie nie ma charakteru jedynie formalnego podsumowania, lecz stanowi próbę scalania wniosków w odniesieniu do sformułowanych zadań badawczych i hipotez, a także rozwinięcie krytycznej oceny globalnego partnerstwa na rzecz rozwoju oraz propozycję rekomendacji dla poziomu krajowego i bilateralnego (s. 616–634). Z punktu widzenia konstrukcji pracy jest to istotne, pokazuje bowiem, że struktura nie jest przypadkowa, lecz podporządkowana celom i hipotezom.

W opinii recenzenta trzeba jednak odnotować także pewne słabości konstrukcyjne pracy. Po pierwsze, obserwuje się wyraźną dysproporcję objętościową pomiędzy rozdziałami teoretyczno-historycznymi (I–II), a częścią stricte empiryczno-studialną (V). Rozdziały I i II zajmują bardzo znaczną część tomu i chwilami przyjmują formę obszernego kompendium z zakresu teorii rozwoju oraz globalnego systemu pomocy. Fragmenty te, choć solidne merytorycznie, miejscami wykraczają poza to, co jest niezbędne dla realizacji głównego celu pracy, jakim jest wypracowanie rekomendacji dla polsko–mołdawskiego partnerstwa na rzecz rozwoju. W efekcie faktyczny „rdzeń" osiągnięcia habilitacyjnego (analiza przypadku Mołdawii) jest umieszczony dopiero w końcowej części monografii, po wieluset stronach wywodów teoretycznych i instytucjonalnych. Z punktu widzenia czytelnika „specjalistycznego" może to rodzić wrażenie pewnego rozproszenia i opóźnionego dojścia do kluczowego empirycznego wkładu pracy.

Po drugie, występuje częściowa redundancja treści między Wstępem, niektórymi fragmentami rozdziałów a Zakończeniem. Autorka we Wstępie szczegółowo streszcza, niekiedy zbyt obszernie, zawartość poszczególnych rozdziałów, co jest zrozumiałe jako informacja orientacyjna, lecz w Zakończeniu ponownie w zbliżony sposób charakteryzuje ich główne rezultaty, a jednocześnie wielokrotnie odwołuje się do tych samych ujęć i przykładów. Nie jest to poważny mankament, ale przy tej objętości książki mocniejsze zróżnicowanie funkcji Wstępu, poszczególnych rozdziałów i Zakończenia mogłoby poprawić kondensację treści i zwiększyć przejrzystość konstrukcji.

Po trzecie, metodologiczne założenia pracy, choć obecne we Wstępie, nie są wydzielone w osobnym, wyraźnie oznaczonym rozdziale lub podrozdziale. Informacje o zastosowanej metodologii, źródłach danych, sposobie ich doboru oraz ograniczeniach badań są rozproszone na stronach Wstępu oraz wprowadzających fragmentach rozdziałów. Przy monografii tej rangi można byłoby oczekiwać osobnego segmentu poświęconego metodom i materiałowi empirycznemu, umieszczonego pomiędzy częścią teoretyczną a analizą empiryczną. Taki zabieg wzmocniłby czytelną, „manualną" stronę konstrukcji pracy i ułatwił recenzentowi śledzenie powiązań między strukturą rozdziałów a procedurą badawczą.

Wreszcie, można zauważyć, że wewnętrzna segmentacja rozdziałów, poprzez liczne poziomy podrozdziałów i punktów, czyni strukturę momentami „ciężką". Dotyczy to przede wszystkim rozdziałów II i III, gdzie rozbudowane listy podtytułów (np. 2.1.4.1–2.1.4.6, 2.2.2.1–2.2.2.5) z jednej strony porządkują materiał, ale z drugiej rozbijają narrację i utrudniają śledzenie głównej linii wywodu. Lepsze grupowanie części szczegółowych pod bardziej syntetycznymi blokami tematycznymi mogłoby poprawić płynność lektury i wyraźniej wydobyć kluczowe tezy.

3.1.5. Podstawy teoretyczne pracy – analiza i ocena

Podstawy teoretyczne monografii zostały rozwinięte przede wszystkim w rozdziale I (*Aspekty teoretyczne pomocy rozwojowej i jej historia*) oraz w części definicyjno-koncepcyjnej rozdziału II, gdzie Autorka wprowadza własne kategorie pojęciowe, takie jak „transfery rozwojowe" i „globalna sieć rozwoju". Założeniem Autorki jest traktowanie pomocy rozwojowej jako zjawiska interdyscyplinarnego, analizowanego na przecięciu ekonomii rozwoju, nauk o polityce i administracji, stosunków międzynarodowych oraz socjologii. Już na początku rozdziału I Autorka podkreśla konieczność odejścia od „podejścia europocentrycznego" i uwzględnienia „zarówno koncepcji ekonomicznych, jak i tych wywodzących się z nauk o polityce i administracji, stosunków międzynarodowych czy socjologii" (s. 27).

W części poświęconej ramom teoretycznym (1.1) Autorka systematycznie przedstawia kolejne bloki tematyczne: społeczne aspekty rozwoju, miejsce ekonomii rozwoju wobec ekonomii klasycznej i politycznej, koncepcje rozwojowe i ich czynniki wiodące, ekorozwój i modele alternatywnego stylu życia, konsensus waszyngtoński i koncepcje neoliberalne, ujęcia negatywne rozwoju, współczesne ujęcie zagadnień rozwojowych, model centrum–peryferie, a także ujęcia międzyregionalne i rolę polityki rozwojowej jako narzędzia *soft power* (s. 27–61). Autorka odwołuje się w tym kontekście do szerokiego spektrum klasyków i współczesnych badaczy: od Smitha, Ricardo i Malthusa po Prebischa, Schumachera, Myrdala, Stiglitza czy Easterly'ego, wskazując, że różne koncepcje rozwoju akcentują odmienne czynniki: kapitał, handel międzynarodowy, strukturę społeczną, wartości kulturowe czy środowisko naturalne (s. 19, 33–45).

Za kluczową teoretyczną inspirację Autorka uznaje koncepcję rozwoju Michaela Todaro. We Wstępie wyraźnie stwierdza, że *najistotniejsze* dla przyjętej perspektywy są *rozważania na temat rozwoju wdrażane do literatury przedmiotu przez Michaela Todaro*, który definiuje rozwój jako „wielowymiarowy proces zakładający poważne zmiany w strukturach społecznych, poglądach i instytucjach, przyspieszenie wzrostu gospodarczego, redukcję nierówności i eliminację biedy" (s. 27–28). Wprost zaznacza, że *twierdzenia Todaro stały się punktem wyjścia do dalszych rozważań, podjętych w prezentowanej monografii. Pozwoliły one nakreślić współzależne relacje między ekonomicznymi i nieekonomicznymi czynnikami rozwoju* (s. 17). Tym samym przyjmuje ona współczesne, jakościowe ujęcie rozwoju, inspirowane zarówno Todaro, jak i Schumpeterem, Prebischem oraz koncepcjami centrum–peryferie.

Na tej bazie teoretycznej Autorka przechodzi do uporządkowania aparatu pojęciowego pomocy rozwojowej. We Wstępie wskazuje, że „pomoc rozwojowa", rozumiana zgodnie z definicją ODA przyjętą przez DAC OECD w 1969 r., stanowi podstawowe pojęcie używane w monografii, natomiast jej zasady i aktorzy są „zmiennymi zależnymi" analizowanymi na trzech poziomach: globalnym, unijnym i krajowym (s. 11). W rozdziale II (2.1.2) wprowadza następnie autorską kategorię „transferów rozwojowych", którą definiuje jako „wszelkie zasoby, w tym m.in.: dobra fizyczne, umiejętności, techniczne know-how, granty, preferencyjne pożyczki oraz inne niefinansowe środki wdrożeniowe i innowacyjne formy zaangażowania, płynące z sektora publicznego oraz prywatnego" (s. 158). Jej zdaniem kategoria ta ma uzupełniać lukę pojęciową w literaturze, pozwalając „rozszerzyć" zakres klasycznej ODA o przepływy, które nie zawsze mieszczą się w oficjalnych statystykach.

Ważnym elementem podstaw teoretycznych jest również propozycja pojęcia „globalnej sieci rozwoju". W rozdziale II Autorka proponuje, by terminem tym określać „całokształt działań realizowanych w formule wielostronnej i dwustronnej, spełniający kryteria ODA, skierowany do krajów rozwijających się, jako synonim systemu pomocy rozwojowej" (s. 208). Z koncepcją tą powiązana jest graficzna prezentacja globalnej sieci rozwoju (rys. 2.9, s. 205), w której wizualizuje ona wielopoziomowy i silnie złożony system powiązań między donatorami, instytucjami multilateralnymi i biorcami. W Autoreferacie Habilitantka wskazuje, że włączenie do literatury

przedmiotu kategorii „globalnej sieci rozwoju" oraz „transferów rozwojowych" postrzega jako jeden z istotnych elementów wkładu teoretycznego monografii.

Oceny wymagają również polityczne i politologiczne podstawy teoretyczne. Autorka, odwołując się m.in. do prac M.E. Szatlach, M. Sulmickiej, J. Winieckiego czy P. Bagińskiego, konsekwentnie traktuje pomoc rozwojową jako narzędzie polityki zagranicznej i polityki rozwojowej państwa, podkreślając, że jest ona przede wszystkim „decyzją polityczną" zarówno po stronie dawcy, jak i biorcy oraz elementem „politycznego interwencjonizmu" mającego na celu poprawę dobrobytu społecznego w regionach słabo rozwiniętych (s. 56–57). Część teoretyczna uwzględnia także aspekt *soft power*. W podrozdziale 1.1.11 Autorka przedstawia politykę rozwojową jako jedno z kluczowych narzędzi budowania wizerunku i wpływu państw w stosunkach międzynarodowych (s. 61). Łącząc klasyczne koncepcje ekonomii rozwoju z nurtami politologicznymi i teorią stosunków międzynarodowych, buduje tym samym ramę teoretyczną, która dobrze koresponduje z przyjętą perspektywą badawczą.

Z punktu widzenia rzetelności i kompletności należy podkreślić, że podbudowa teoretyczna jest imponująco szeroka i osadzona w bogatej literaturze, obejmującej zarówno klasyczne ujęcia ekonomii rozwoju, jak i współczesne debaty nad efektywnością pomocy, instytucjonalną architekturą systemu ODA oraz krytyką tzw. „przemysłu pomocowego". Autorka umiejętnie łączy cytaty z literatury anglojęzycznej i polskiej, wprowadzając także porządkujące rysunki (np. schemat transferów rozwojowych i czynników z nimi powiązanych, rys. 2.2, s. 159–160).

Z perspektywy krytycznej wypada jednak wskazać kilka kwestii problematycznych. Po pierwsze, w pracy widoczna jest przewaga szerokości nad pogłębioną operacjonalizacją. Część teoretyczna obejmuje bardzo dużą liczbę koncepcji, autorów i nurtów, od klasycznej ekonomii politycznej po ekorozwój, od konsensusu waszyngtońskiego i pekińskiego po centrum–peryferie i *soft power*. Rozpiętość ta sprawia, że nie wszystkie ujęcia są rozwinięte w sposób pogłębiony, a część z nich pojawia się raczej jako sygnał erudycyjny niż konsekwentnie zastosowane narzędzie analityczne. Z punktu widzenia konstrukcji teoretycznej monografii można odnieść wrażenie, że pewne fragmenty rozdziału I przybierają formę rozbudowanego kompendium, którego bezpośrednie przełożenie na późniejsze analizy empiryczne (zwłaszcza studium przypadku Mołdawii) nie zawsze jest jasno pokazane.

Po drugie, ograniczona operacjonalizacja kluczowej inspiracji Todaro. Autorka słusznie wskazuje na koncepcję Todaro jako „punkt wyjścia do dalszych rozważań" i wykorzystuje ją do podkreślenia współzależności ekonomicznych i nieekonomicznych czynników rozwoju (s. 17, 27–28). W dalszych partiach monografii, zwłaszcza w analizie polsko–mołdawskiego partnerstwa, istotnie pojawiają się wątki dotyczące uwarunkowań społecznych, historycznych, kulturowych i instytucjonalnych Mołdawii, co jest zgodne z duchem Todaro. Jednakże bezpośrednie, konsekwentne odwołania do tej teorii, jako ramy interpretacyjnej dla wyników badań empirycznych, występują rzadko. Raczej stanowi ona tło ogólnej refleksji o rozwoju, niż precyzyjny aparat analityczny zastosowany przy formułowaniu wskaźników czy interpretacji wyników.

Po trzecie, normatywny charakter części propozycji teoretycznych. Wprowadzone przez Autorkę kategorie „transferów rozwojowych" i „globalnej sieci rozwoju" mają wyraźny komponent normatywny. Z jednej strony są ciekawą próbą uporządkowania oraz rozszerzenia klasycznego rozumienia ODA, z drugiej zawierają silne postulaty co do tego, jak system pomocy powinien być skonstruowany (np. postulat jednej wyspecjalizowanej instytucji w państwie-biorcy, ścisłych limitów kosztów administracyjnych, twardej warunkowości umorzeń (s. 159–161)). Z perspektywy teorii oznacza to, że część tych propozycji bliższa jest modelowi normatywnemu niż abstrakcyjnej koncepcji poddanej szerokiej konfrontacji z literaturą i różnymi alternatywnymi ujęciami.

Po czwarte, brak jednoznacznego „przekładu" nowych kategorii na poziom analizy empirycznej. Choć kategorie „transferów rozwojowych" i „globalnej sieci rozwoju" są dobrze

zdefiniowane i zilustrowane na poziomie globalnym (s. 157–161; 205–208), w części poświęconej Polsce i Mołdawii operuje się już głównie klasycznym językiem pomocy rozwojowej, ODA, projektów, programów i instrumentów. Nowe pojęcia nie zawsze są tam wyraźnie „uruchamiane" jako narzędzia analizy, raczej pozostają częścią ogólnej ramy koncepcyjnej. Z punktu widzenia recenzenta można byłoby oczekiwać silniejszego wykorzystania tych kategorii np. w opisie struktury partnerstwa polsko–mołdawskiego, czy przy analizie ścieżki transferów finansowych i rzeczowych.

W tym miejscu należy zaznaczyć jeszcze jedną kwestię, która w mojej ocenie, jako recenzenta ma istotne znaczenie dla ukazania pełnego obrazu konceptualizacji przeprowadzonych badań. Na gruncie współczesnych badań nad pomocą rozwojową standardem jest traktowanie jej nie tylko jako narzędzia solidarności czy wsparcia rozwoju, lecz także jako instrumentu polityki zagranicznej i realizacji interesów państwa-donatora. W recenzowanej monografii ten wymiar jest obecny jedynie marginalnie i w mojej ocenie nie został dostatecznie wyeksponowany, zarówno w kontekście globalno-europejskim, jak i w odniesieniu do zasadniczego studium przypadku, jakim jest polsko–mołdawskie partnerstwo na rzecz rozwoju.

Na gruncie współczesnych badań nad pomocą rozwojową przyjmuje się powszechnie, że oficjalna pomoc rozwojowa (ODA) jest nie tylko instrumentem wsparcia rozwoju, lecz także narzędziem realizacji własnych, często kalkulowanych interesów politycznych, gospodarczych i bezpieczeństwa państw-donatorów oraz organizacji międzynarodowych. Tymczasem w recenzowanej monografii wymiar ten został, w mojej ocenie, ukazany zbyt słabo, szczególnie na poziomie globalnym i unijnym, ale także bilateralnym.

W części teoretycznej Autorka dużo miejsca poświęca normatywnym i rozwojowym funkcjom pomocy, eksponując zwłaszcza koncepcje „transferów rozwojowych", „globalnej sieci rozwoju" oraz rolę ODA w redukcji nierówności i poprawie dobrobytu społecznego. W wielu fragmentach podkreśla znaczenie solidarności, odpowiedzialności za „globalne Południe" oraz roli pomocy jako narzędzia wsparcia transformacji ustrojowej i rozwoju społeczno-gospodarczego. W tej perspektywie pomoc jawi się głównie jako kategoria altruistyczno-rozwojowa, a w mniejszym stopniu jako narzędzie realizacji interesów dawcy. Taki sposób ujęcia jest jednostronny na tle współczesnej literatury. Badania empiryczne, na przykład A. Alesiny i D. Dollara (2000) pokazują, że kierunek i skala przepływów pomocowych są w znacznym stopniu determinowane przez interesy polityczne donatorów, więzi sojusznicze, przeszłość kolonialną, bliskość strategiczną i powiązania handlowe, a dopiero w dalszej kolejności przez poziom ubóstwa i „obiektywne" potrzeby biorców. J.C. Berthélemy (2006) w szeroko cytowanej analizie motywacji ODA dowodzi, że zachowania donatorów są rezultatem kombinacji celów altruistycznych i egoistycznych, przy czym w przypadku wielu dużych dawców komponent interesu własnego (geopolitycznego, gospodarczego, bezpieczeństwa) jest wyraźnie widoczny. Carol Lancaster (2006), analizując politykę pomocową USA, Wielkiej Brytanii, Japonii i innych donatorów, pisze wprost, że pomoc zagraniczna jest zawsze mieszanką dyplomacji, rozwoju i polityki wewnętrznej. Służy zarówno celom rozwojowym, jak i budowaniu wpływów, wspieraniu sojuszników, promocji demokracji oraz otwieraniu rynków.

Podobne tendencje widać wyraźnie na poziomie polityki rozwojowej Unii Europejskiej. W ostatnich latach badacze i analitycy wskazują na przesunięcie akcentów z ujęcia opartego głównie na walce z ubóstwem ku silniejszemu powiązaniu pomocy z interesami strategicznymi UE, w tym z polityką bezpieczeństwa, polityką migracyjną, konkurencją geopolityczną oraz dostępem do surowców i rynków (P. Kugiel, PISM, 2003). Komisja i państwa członkowskie coraz częściej łączą środki rozwojowe z realizacją celów w zakresie kontroli migracji, stabilizacji sąsiedztwa, powstrzymywania wpływów Rosji i Chin czy promocji europejskiego modelu regulacyjnego. Również nowa agenda inwestycyjna i infrastrukturalna UE (*Global Gateway*) jest w debacie opisywana jako narzędzie nie tylko wsparcia rozwoju, lecz także konkurencji

geopolitycznej z Chinami i Rosją, budowania bezpieczeństwa surowcowego oraz wzmocnienia pozycji UE jako globalnego gracza.

W rozdziałach pracy poświęconych Polsce jako donatorowi oraz relacjom z Mołdawią Autorka posiada narzędzia, aby mocniej rozwinąć perspektywę interesu donatora. Sama wskazuje m.in. na znaczenie Polski jako „wschodzącego donatora" w globalnym systemie pomocy, na powiązania polskiej pomocy z transformacyjnym doświadczeniem, na wpisanie działań na rzecz Mołdawii w ramy polityki wschodniej, Partnerstwa Wschodniego, czy szerzej – unijnej polityki sąsiedztwa. W toku wywodu pojawiają się także odniesienia do uwarunkowań geopolitycznych i bezpieczeństwa (np. diagnoza Mołdawii jako państwa dysfunkcyjnego, konieczność stabilizacji peryferyjnego sąsiedztwa UE). Brakuje jednak konsekwentnego zastosowania tych wątków jako kategorii analitycznych wprost odnoszonych do motywacji donatora. Nie zostaje rozwinięty wątek tego, w jakim stopniu polska pomoc wobec Mołdawii realizuje równolegle interesy bezpieczeństwa, gospodarcze, wizerunkowe czy geopolityczne Polski jako państwa członkowskiego UE.

W rezultacie obraz polsko–mołdawskiego partnerstwa na rzecz rozwoju jest w monografii ujęty przede wszystkim w kategoriach solidarnościowych i normatywnych, przy relatywnie słabym wyeksponowaniu współistnienia interesów donatora i potrzeb biorcy jako typowego układu napięć w polityce pomocowej. Uzupełnienie tego wymiaru, choćby w postaci wyraźniej wydzielonego fragmentu analizy motywacji donatora na poziomie globalnym, UE i Polski, wzmocniłoby merytoryczną głębię pracy i lepiej zakotwiczyło ją w aktualnych debatach nad pomocą rozwojową, jako narzędziem polityki zagranicznej państwa.

Podsumowując, należy podkreślić, że pomimo zgłoszonych uwag krytycznych podstawy teoretyczne monografii są rozbudowane, spójne w swoich głównych założeniach i dobrze zakotwiczone w literaturze przedmiotu. Autorka nie ogranicza się do prostego streszczenia istniejących teorii, lecz podejmuje próbę twórczego uporządkowania aparatu pojęciowego oraz zaproponowania własnych ujęć, takich jak koncepcja transferów rozwojowych czy model globalnej sieci rozwoju. Przy zastosowanej perspektywie politologicznej, zakładającej analizę pomocy zarówno jako narzędzia polityki zagranicznej, jak i polityki rozwojowej, przyjęta rama teoretyczna jest co do zasady adekwatna i funkcjonalna, choć, w mojej ocenie, nie została w pełni wykorzystana analitycznie w części empirycznej. Zauważony i opisany wyżej brak bardziej systematycznego ujęcia interesów donatorów, należy uznać za merytoryczne ograniczenie monografii. Ograniczenie to nie przekreśla wartości teoretycznej pracy, ale zawęża perspektywę, w jakiej ukazane zostały mechanizmy i uwarunkowania współpracy rozwojowej.

3.1.6. Metodologia i warsztat badawczy

We Wstępie monografii Autorka przedstawia szeroki zestaw metod badawczych, które – zgodnie z deklaracją – zostały wykorzystane na trzech poziomach analizy: globalnym, regionalnym i krajowym. Zalicza do nich: analizę i krytykę piśmiennictwa, analizę aktów prawnych, historyzm jako nadrzędną dyrektywę metodologiczną, metodę systemową, metodę prognostyczną, metodę instytucjonalno-prawną, metodę porównawczą, analizę danych statystycznych, a także metodę obserwacji oraz technikę wywiadu swobodnego (s. 16). Przeprowadzenie procedury badawczej w oparciu o tak złożony zestaw metod miało umożliwić zarówno rekonstrukcję ewolucji systemu globalnego i europejskiego, jak i pogłębioną analizę funkcjonowania polskiej współpracy rozwojowej w Republice Mołdawii.

Zasadniczą rolę w warsztacie Autorki odgrywają analiza i krytyka piśmiennictwa oraz analiza aktów prawnych, konsekwentnie zastosowane w rozdziałach I–IV. W rozdziale I Autorka zawarła rozbudowany przegląd literatury dotyczącej teorii rozwoju, od klasycznej ekonomii politycznej po współczesne ujęcia strukturalne i instytucjonalne, natomiast

w rozdziale II podjęła systematyczną prezentację i krytyczną interpretację definicji, klasyfikacji i mechanizmów oficjalnej pomocy rozwojowej, w tym w ujęciu OECD/DAC. W rozdziale III zastosowana została analiza prawno-instytucjonalna aktów i instrumentów Unii Europejskiej: od traktatów rzymskich, poprzez konwencje z Yaoundé i Lomé, po współczesne mechanizmy ENI i NDICI–Global Europe, co odpowiada deklarowanej metodzie instytucjonalno-prawnej.

Autorka wyraźnie stosuje historyzm jako dyrektywę metodologiczną, prowadząc narrację w układzie chronologicznym, zarówno w części teoretycznej, jak i empirycznej. Chronologiczna rekonstrukcja ewolucji globalnego systemu pomocy, europejskich instrumentów rozwojowych oraz polskiej polityki pomocowej (rozdziały I–IV) odpowiada deklaracji o budowaniu analizy na zasadach historycystycznych. Pozwala to na spójne ukazanie zmian w strukturze mechanizmów narzędziowych i instytucji na przestrzeni ponad stu lat.

Szczególnie widoczne w pracy jest zastosowanie metody systemowej, która według Autorki stanowi jedną z podstaw analitycznych monografii. Zarówno w rozdziale II, jak i w III i IV przedstawiono systemowe ujęcie globalnego partnerstwa na rzecz rozwoju, architektury instytucjonalnej Unii Europejskiej oraz polskiej współpracy rozwojowej. Wprowadzenie autorskiej kategorii „globalnej sieci rozwoju" oraz jej graficzna prezentacja (s. 205–208) stanowią praktyczne zastosowanie tej metody, umożliwiając uchwycenie relacji między donatorami, instytucjami i biorcami pomocy.

Zgodnie z deklaracją, Autorka zastosowała również metodę porównawczą, co znajduje odzwierciedlenie zarówno w zestawieniu różnych modeli donatorstwa (donorzy DAC i spoza DAC, s. 257–271), jak i w analizie zmian w polskiej pomocy w trzech wyodrębnionych etapach jej rozwoju (1998–2023). Porównania te są oparte na danych liczbowych, dokumentach instytucjonalnych i literaturze, a ich funkcja analityczna pozostaje spójna z założeniami metodologicznymi.

Istotnym komponentem warsztatu badawczego jest analiza danych statystycznych, wykorzystana do oceny wielkości i kierunków transferów rozwojowych zarówno pochodzących z Unii Europejskiej (EFR, ENI, NDICI), jak i z polskich zasobów budżetowych. Liczne tabele, wykresy i zestawienia w rozdziałach III–V prezentują dane dotyczące przepływów pomocowych do Mołdawii, w tym szczegółowe wartości środków kierowanych do tego państwa w latach 2007–2022 oraz zestawienia projektów finansowanych przez Polskę w latach 1998–2023 (s. 588–593). Dane te są poprawnie zinterpretowane i powiązane z analizą instytucjonalną.

W rozdziale V Autorka przeprowadza również studium przypadku partnerstwa polsko–mołdawskiego, oparte na danych projektowych oraz analizie kontekstu społeczno-politycznego Mołdawii. Studium to ma charakter opisowo-analityczny i stanowi najważniejszą część empiryczną monografii.

Na uwagę zasługuje także wykorzystanie metody prognostycznej, zastosowanej w końcowej części rozdziału V, gdzie Autorka formułuje rekomendacje dotyczące przyszłej polityki rozwojowej Polski w Mołdawii. Rekomendacje te, odnoszące się do kierunków wsparcia, podmiotów realizujących oraz potencjalnych ryzyk, są zgodne z deklaracją i stanowią logiczne przedłużenie analiz systemowych.

Jednocześnie należy odnotować istotne niespójności pomiędzy deklarowanymi, a faktycznie zastosowanymi metodami. Autorka wskazuje wprost na zastosowanie metody obserwacji, wynikającej z jej osobistego zaangażowania w realizację projektów pomocowych w Mołdawii. W treści monografii nie znajdujemy jednak żadnych fragmentów, które wskazywałyby na wykorzystanie obserwacji jako źródła danych. Brak jest opisów sytuacji, spostrzeżeń terenowych, uwag interpretacyjnych wynikających z praktycznej styczności z beneficjentami czy wykonawcami projektów. Z tego względu należy stwierdzić, że metoda ta została zadeklarowana, lecz nie została w sposób identyfikowalny wykorzystana.

Podobnie przedstawia się kwestia techniki wywiadu swobodnego, która, zgodnie z deklaracją, miała posłużyć pozyskaniu informacji od przedstawicieli instytucji zaangażowanych

we wdrażanie polskiej pomocy w Mołdawii. Analiza treści monografii nie ujawnia jednak żadnych cytatów, parafraz wypowiedzi, przypisów odnoszących się do rozmówców ani informacji o ich liczbie, zakresie rozmów czy wynikach. Brak również wskazania, aby wnioski analityczne były oparte na danych jakościowych pochodzących z wywiadów. Technika ta została zatem zadeklarowana, lecz nie znajduje potwierdzenia w analizie empirycznej.

Podsumowując, przyjęta metodologia badań została zastosowana w sposób konsekwentny i adekwatny do przyjętych celów badawczych, a zgromadzony materiał empiryczny został opracowany poprawnie. Konstrukcja części analitycznej świadczy o umiejętności systematycznego porządkowania danych i ich interpretacji w szerszym kontekście instytucjonalnym i rozwojowym. Jednocześnie należy zaznaczyć, że część deklarowanych zabiegów badawczych, takich jak obserwacja czy wywiad swobodny, nie znajduje potwierdzenia w treści monografii, co ogranicza pełną transparentność procedury badawczej. Pomimo tego mankamentu całościowy warsztat metodologiczny Autorki pozostaje uporządkowany i funkcjonalny, a jego realizacja odpowiada charakterowi i zakresowi podjętej problematyki.

3.1.7. Wartość empiryczna monografii

Monografia dr Małgorzaty Sikory-Gacy posiada wyraźnie zarysowaną i rozbudowaną warstwę empiryczną, która koncentruje się przede wszystkim na trzech poziomach: globalnym, unijnym oraz krajowo-bilateralnym, ze szczególnym uwzględnieniem przypadku Republiki Mołdawii. Wartość empiryczna pracy przejawia się przede wszystkim w szerokiej analizie danych statystycznych, dokumentów instytucjonalnych oraz w autorskim opracowaniu materiału dotyczącego polskiej pomocy rozwojowej dla Mołdawii w latach 1998–2023.

Na poziomie globalnym i unijnym Autorka odtwarza i porządkuje dane dotyczące przepływów pomocowych, w tym zwłaszcza transferów Unii Europejskiej kierowanych do Republiki Mołdawii. W rozdziale III prezentuje szczegółowe zestawienia wartości wsparcia finansowego z różnych źródeł budżetu UE (m.in. wykresy 3.2–3.7). Autorka rekonstruuje m.in. wielkość kontraktowanych środków w latach 2018–2022, stopień ich wykorzystania oraz liczbę zobowiązań i beneficjentów w poszczególnych latach (wykresy 3.7–3.10, s. 414–415). Tego typu opracowanie ma niewątpliwą wartość porządkującą: integruje rozproszone dane z dokumentów unijnych i przedstawia je w syntetycznej postaci, przydatnej zarówno z perspektywy badawczej, jak i praktyki programowania pomocy.

W wymiarze krajowym i bilateralnym szczególnie bogaty jest materiał dotyczący Polski jako biorcy i następnie dawcy pomocy rozwojowej (rozdział IV). Autorka opracowuje szeregi czasowe polskiej ODA (np. wykres 4.6, s. 510) oraz wykorzystuje dane tabelaryczne (np. tabela 4.5 o biorcach priorytetowych polskiej ODA, s. 525) w celu ukazania ewolucji polskiego systemu współpracy rozwojowej. Pozwala to na uchwycenie dynamiki polskiej aktywności donatorskiej i kontekstu funkcjonowania partnerstwa z Mołdawią. Dane te mają charakter wtórny, ale zostały w sposób przemyślany zestawione i zinterpretowane, co stanowi wartość dodaną w stosunku do czysto sprawozdawczego ujęcia znanego z raportów instytucjonalnych.

Najważniejszym elementem warstwy empirycznej monografii jest jednak rozdział V: „Partnerstwo na rzecz rozwoju Polski i Republiki Mołdawii", który stanowi pogłębione studium przypadku. Autorka rozpoczyna od charakterystyki Mołdawii jako „państwa dysfunkcyjnego i niestabilnego", opierając się m.in. na wskaźnikach rozwoju społecznego UNDP, które zestawia w tabeli 5.1 (s. 529–530). Wykorzystanie wskaźników HDI/IHDI, CPIA oraz innych indeksów pozwala na umiejscowienie dyskusji o pomocy w szerszym kontekście jakości instytucji, nierówności społecznych i „strat w rozwoju kapitału ludzkiego", co istotnie wzmacnia empiryczną wiarygodność diagnozy.

W dalszej części rozdziału V Autorka przechodzi do szczegółowej rekonstrukcji strumieni polskiej pomocy dla Mołdawii. Przedstawia m.in. wykres 5.1: „Polska Pomoc dla Republiki Mołdawii w latach 2004–2022, w mln zł", w którym pokazuje, że łączna wartość środków przekazanych na działania z zakresu polskiej pomocy wyniosła ok. 216 mln zł (s. 534–535). Autorka rozbija następnie te dane na poszczególne kategorie wykonawców i instrumentów (s. 588–592). Dane te są jasno opisane, z podaniem źródeł (raporty „Polska Pomoc Rozwojowa", dane z Ambasady RP w Kiszyniowie) i odpowiednio zinterpretowane w tekście.

Na szczególne podkreślenie zasługuje szczegółowe opracowanie projektów realizowanych przez polskie instytucje w Mołdawii. Autorka nie poprzestaje na poziomie globalnych kwot, lecz w wielu miejscach przedstawia konkretne przykłady przedsięwzięć wraz z ich wartością, wykonawcami i kontekstem realizacji. Przykładowo, omawia projekty Straży Granicznej RP na rzecz szkolenia policji granicznej Mołdawii, inicjatywy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, projekt wsparcia administracji publicznej przy przygotowaniu Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego Mołdawii na lata 2016–2020, realizowany przez zespół ekspertów SGH (s. 570–571). Włączenie takich studiów mini-przypadków pokazuje znajomość praktycznego wymiaru działań pomocowych i zwiększa treść empiryczną analizy.

Wartością empiryczną monografii jest także próba powiązania twardych danych finansowych z oceną rezultatów i trwałości projektów. Autorka przywołuje m.in. wyniki ewaluacji wybranych inicjatyw na rzecz Mołdawii z 2015 r., wskazujące na wysoki poziom merytoryczny polskich działań szkoleniowych oraz problemy z trwałością rezultatów w kontekście projektów realizowanych przez polskie organizacje pozarządowe (s. 593). Zestawienie tych wniosków z danymi liczbowymi pozwala na bardziej kompleksowy obraz skutków polskiej współpracy rozwojowej, nie ograniczający się wyłącznie do wartości wydatkowanych środków.

W końcowej części monografii Autorka formułuje rozbudowany zestaw rekomendacji dotyczących przyszłego ukierunkowania polskiej współpracy rozwojowej w Republice Mołdawii. Ich konstrukcja opiera się na logice Agendy 2030 i powiązaniu wybranych Celów Zrównoważonego Rozwoju z autorsko dobranymi wskaźnikami kontekstowymi oraz propozycjami działań projektowych. Po części stanowi to mocną stronę pracy. Ogólnie rzecz biorąc, rekomendacje są szczegółowe, pragmatyczne, a ich język i forma wskazują na szeroką znajomość praktyki projektowej i doświadczenie zawodowe Autorki w obszarze współpracy rozwojowej.

Oceniając warstwę empiryczną tej pracy, należy również wskazać na pewne jej ograniczenia. Po pierwsze, zasadnicza część materiału opiera się na źródłach wtórnych i danych administracyjnych (raporty MSZ, raporty UE, statystyki DAC, dokumenty UNDP). Jest to zrozumiałe w pracy o takim profilu, ale ogranicza możliwość wyjścia poza optykę oficjalnych sprawozdań. Autorka deklaruje we Wstępie wykorzystanie metody obserwacji oraz techniki wywiadu swobodnego z przedstawicielami instytucji zaangażowanych we wdrażanie pomocy, jednak w treści monografii brak fragmentów, które można byłoby jednoznacznie z tymi badaniami powiązać: nie pojawiają się cytaty z rozmów, charakterystyki respondentów ani odwołania do własnych obserwacji terenowych. W efekcie empiryczny obraz partnerstwa jest silnie zakotwiczony w dokumentach instytucjonalnych, a w mniejszym stopniu w doświadczeniach i perspektywie aktorów po stronie polskiej i mołdawskiej.

Po drugie, dobrze opracowany poziom ilościowy (kwoty, liczba beneficjentów, liczba źródeł finansowania, wskaźniki HDI, IHDI, CPIA) nie zawsze zostaje przekuty na równie pogłębioną analizę jakościową skutków działań pomocowych. Wnioski dotyczące wpływu pomocy na zmiany polityczne, społeczne czy instytucjonalne w Mołdawii mają często charakter syntetycznych ocen opartych na literaturze i dokumentach, a rzadziej wynik wielowymiarowej, własnej analizy empirycznej. Dotyczy to zwłaszcza kwestii długofalowej trwałości rezultatów projektów oraz wpływu działań polskich aktorów na reformy systemowe w Mołdawii.

Po trzecie, w mojej ocenie, ważną kwestią wymagającą krytycznego komentarza jest kategoryczne stwierdzenie Autorki, że „słabą stroną działań rozwojowych w ramach polskiej pomocy są organizacje pozarządowe", rozwinięte na s. 593–595. Autorka wskazuje tam, że NGO działają „tylko w trybie konkursowym", są „mocno rozproszone, niedoposażone, słabo zinstytucjonalizowane", cechuje je „niski poziom profesjonalizacji" wynikający z „grantozy", a także brak współpracy, słabe zaangażowanie wykraczające poza pojedyncze projekty i niewystarczający potencjał kapitału ludzkiego i finansowego . Tezy te mają charakter bardzo mocno uogólniający i, w świetle materiału empirycznego samej monografii, wydają się niedostatecznie uargumentowane.

W licznych partiach rozdziału V Autorka pokazuje jednak istotną rolę organizacji pozarządowych jako kluczowych wykonawców polskiej pomocy w Mołdawii. Wskazuje, że już w pierwszych latach polskiej obecności pomocowej w tym kraju projekty realizowane były przez NGO obok administracji rządowej, samorządowej i Ambasady RP. Wymienia konkretne inicjatywy na rzecz rozwoju MŚP, gospodarki społecznej czy samorządności lokalnej, realizowane przez wyspecjalizowane organizacje z doświadczeniem w pracy zagranicznej. Co więcej na s. 502 pracy Autorka wysuwa postulat, że „Niezbędne jest (...) dalsze wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych w kolejnych wieloletnich planach współpracy rozwojowej". Poza tym przywoływana w pracy ewaluacja z 2015 r. potwierdza wysoki poziom merytoryczny działań szkoleniowych i warsztatowych finansowanych ze środków polskiej pomocy, a problemy z trwałością rezultatów przypisuje przede wszystkim słabemu zaangażowaniu partnerów lokalnych oraz uwarunkowaniom instytucjonalnym po stronie mołdawskiej, a nie jakości pracy polskich NGO jako takich.

Krytyczna diagnoza NGO jako „słabej strony" nie jest poparta odrębną, systematyczną analizą porównawczą efektywności działań różnych typów wykonawców (NGO, administracja rządowa, samorządy, placówki dyplomatyczne). W tekście brak wskaźników, studiów przypadków czy odrębnych danych empirycznych, które uzasadniałyby wniosek, że to właśnie organizacje pozarządowe, a nie np. rozproszone działania administracji czy ograniczenia po stronie biorcy, „biurokracja projektowa" są najsłabszym ogniwem systemu. Przeciwnie, wiele spośród formułowanych w Zakończeniu rekomendacji wobec NGO, dotyczących profesjonalizacji, procedur akredytacji, zwiększenia wkładu własnego, lepszej kontroli budżetów, większego włączania partnerów mołdawskich, można odczytać raczej jako propozycję wzmocnienia i dalszego rozwijania potencjału trzeciego sektora, a nie jako przesłankę do jego deprecjacji. Jednocześnie Autorka postuluje m.in. „zmniejszenie budżetu na projekty rozwojowe realizowane przez polskie organizacje pozarządowe na poczet zwiększonej dotacji dla Fundacji Solidarności Międzynarodowej" , co sugeruje, że problemem nie jest sama formuła działań NGO, lecz raczej zróżnicowany poziom ich profesjonalizacji. Z tych względów uważam, że końcowa ocena roli organizacji pozarządowych w polskiej pomocy dla Mołdawii jest w recenzowanej monografii nadmiernie kategoryczna i niewystarczająco ugruntowana analitycznie. Dane i przykłady przytoczone przez samą Autorkę raczej przemawiają za obrazem mocno zróżnicowanego sektora, który wciąż wymaga profesjonalizacji i lepszego otoczenia instytucjonalnego, ale którego rola w systemie polskiej współpracy rozwojowej, zwłaszcza w obszarach społecznych, lokalnych i „miękkich", pozostaje kluczowa i trudno ją sprowadzać do roli „słabego ogniwa".

Wreszcie, odnosząc się do opracowanego przez Autorkę zestawu rekomendacji i zaleceń, należy podkreślić, że ich podstawy empiryczne i teoretyczne są niepełne. W monografii brak bowiem systematycznych diagnoz sektorowych, które są standardowym punktem wyjścia do formułowania zaleceń rozwojowych. Autorka nie przeprowadziła pogłębionych analiz dotyczących m.in. edukacji, lokalnych rynków pracy, polityki klimatycznej, usług publicznych, gospodarki przestrzennej czy innowacji. Nie przeprowadziła również badań terenowych ani analiz potrzeb lokalnych instytucji i społeczności. W efekcie rekomendacje nie

wynikają bezpośrednio z przeprowadzonych badań własnych, lecz są przede wszystkim zbiorem profesjonalnych sugestii, opartych na danych zastanych, wnioskach z literatury oraz doświadczeniu Autorki. Zauważalna jest także pewna rozbieżność między zakresem analizy empirycznej a zakresem proponowanych działań. Analiza w monografii koncentruje się głównie na strukturze instytucjonalnej, przepływach finansowych i wykonawcach polskiej i unijnej pomocy, natomiast rekomendacje obejmują szerokie spektrum obszarów publicznych: od edukacji i gospodarki, przez innowacje, po klimat i politykę migracyjną, które nie zostały wcześniej poddane szczegółowej diagnozie. W tym kontekście warto także zaznaczyć, że choć Autorka opiera swoje rekomendacje na matrycy SDGs, w monografii nie przedstawiono dowodów teoretycznych ani empirycznych, że uniwersalne cele i logika Agendy 2030 są w każdym przypadku rozwiązaniem optymalnym lub efektywnym dla specyficznych problemów społeczno-gospodarczych Mołdawii na obecnym etapie rozwoju tego państwa. Przyjęcie SDGs jako głównej ramy analitycznej jest uzasadnione instytucjonalnie, ale nie zostało podparte dyskusją o ich realnej adekwatności do warunków tego państwa.

Podsumowując, rekomendacje Autorki należy ocenić jako wartościowe i praktycznie użyteczne, lecz przede wszystkim normatywne, nie zaś w pełni zakotwiczone w przeprowadzonych badaniach. Zwiększają one walor aplikacyjny monografii, ale ich naukowe umocowanie jest ograniczone i selektywne. W przyszłych pracach warto byłoby rozwinąć warstwę diagnostyczną oraz wzmocnić bazę empiryczną, aby pełniej uzasadnić kierunki i zakres postulowanych działań i aby ich sugerowana aplikacja do „systemu" miała należyte podparcie analityczno-empiryczne.

Mimo tych zastrzeżeń należy podkreślić, że całościowa wartość empiryczna monografii jest wysoka. Autorka zgromadziła i uporządkowała bardzo obszerny materiał liczbowy oraz dokumentacyjny, w dużej mierze rozproszony w raportach i bazach danych, i przekształciła go w spójną, wielopoziomową narrację o miejscu Mołdawii w globalnym i europejskim systemie pomocy oraz o roli Polski jako donatora. Opracowanie danych dotyczących polskiej pomocy dla Mołdawii w tak długiej perspektywie (1998–2023), z rozbiciem na kategorie aktorów, instrumenty i obszary tematyczne, można uznać za istotny wkład empiryczny w badania nad polską współpracą rozwojową.

3.1.8. Warsztat pisarski i styl naukowy

Warsztat pisarski dr Małgorzaty Sikory-Gacy cechuje się dużą dojrzałością i jednoznacznie akademickim charakterem. Monografia została napisana w stylu zgodnym z konwencją właściwą naukom społecznym. Jest rzeczowa, uporządkowana, konsekwentna terminologicznie i pozbawiona zbędnej publicystyki. Autorka stosuje język precyzyjny, jednoznaczny i komunikatywny, a jej wywód ma w dużej mierze charakter analityczny, nie zaś opisowo-publicystyczny, co należy ocenić pozytywnie.

Na szczególne podkreślenie zasługuje wysoka dyscyplina kompozycyjna. Rozdziały monografii są rozbudowane, niekiedy nieproporcjonalne, lecz zachowują wewnętrzną logikę. Każdy z nich rozpoczyna się syntetycznym wprowadzeniem i kończy podsumowaniem porządkującym wywód, choć nie w każdym przypadku (rozdz. IV, s. 526). Autorka umiejętnie stosuje listy, wyróżnienia oraz strukturyzację wewnętrzną (podrozdziały, sekcje), co ułatwia śledzenie argumentacji. Również przejścia między poziomem globalnym, regionalnym i krajowym są zazwyczaj dobrze sygnalizowane i stosunkowo klarowne.

Warstwa językowa jest w dużej mierze spójna i poprawna. Autorka konsekwentnie posługuje się precyzyjnym aparatem pojęciowym, w tym terminami specyficznymi dla teorii rozwoju, stosunków międzynarodowych i współpracy rozwojowej (np. „transfery rozwojowe", „globalna sieć rozwoju", „architektura pomocy", „miękkie oddziaływanie"). Widać także dbałość o poprawność definicyjną. Pojęcia są wprowadzane wraz z wyjaśnieniem ich zakresu

znaczeniowego. Tekst nie zawiera błędów językowych ani redakcyjnych, a przywoływanie autorów, instytucji czy klasyfikacji jest zgodne z zasadami cytowania.

Należy jednak zauważyć, że objętość monografii i szczegółowość niektórych fragmentów, zwłaszcza w części dotyczącej instrumentów UE oraz zestawień danych statystycznych, mogą miejscami nadmiernie „zagęszczać" wywód. Niektóre tabele i wykresy są bardzo rozbudowane i mogłyby zostać przeniesione do aneksu, co zwiększyłoby przejrzystość analiz. Zdarza się również, że Autorka zbyt długo zatrzymuje się na tle historycznym lub instytucjonalnym, co nie zawsze jest niezbędne z punktu widzenia głównego celu badawczego, a odbiorca może odczuć przeciążenie informacyjne.

Jednocześnie warto wskazać kilka zastrzeżeń odnoszących się do przypisów, dokumentacji użytych źródeł oraz bibliografii. Pierwsza grupa uwag dotyczy przypisów bibliograficznych dotyczących źródeł internetowych. W wielu miejscach Autorka przywołuje dokumenty umieszczone w źródłach online, stosując poprawne odwołania do adresów internetowych, jednak często pomija tytuły dokumentów, ograniczając się w przypisie do samego linku.

Drugi problem dotyczy bibliografii, która nie zawiera wyodrębnionego działu poświęconego aktom prawnym. W literaturze przedmiotu, zwłaszcza w pracach o charakterze prawno-instytucjonalnym i politologicznym, zwyczajowo wyróżnia się odrębną sekcję obejmującą: traktaty, umowy międzynarodowe, konwencje, dokumenty formalne UE, akty krajowe. W recenzowanej monografii akty prawne są rozmieszczone w bibliografii łącznie z innymi kategoriami źródeł, co utrudnia ich identyfikację oraz ogranicza przejrzystość warsztatu źródłowego. Jest to o tyle istotne, że w części teoretyczno-instytucjonalnej (rozdział III) Autorka opiera znaczną część analizy na dokumentach prawnych UE oraz krajowych, lecz ich usystematyzowanie w bibliografii nie zostało w pełni dopracowane.

Podsumowując, warsztat pisarski dr Małgorzaty Sikory-Gacy należy ocenić pozytywnie. Styl Autorki jest dojrzały, naukowy i komunikatywny, a całość monografii cechuje klarowna struktura, logiczny wywód i wysoka poprawność redakcyjna. Mimo pewnej rozwlekłości narracji oraz sporadycznej powtarzalności niektórych wątków, praca pozostaje przejrzysta i spójna, a jej forma w pełni odpowiada standardom stawianym monografiom habilitacyjnym w obszarze nauk o polityce i administracji.

3.1.9. Oryginalność i wkład w rozwój dyscypliny

Oceniając oryginalność recenzowanej monografii oraz jej wkład w rozwój nauk o polityce i administracji, należy wyraźnie rozróżnić trzy poziomy: 1) poziom koncepcyjno-teoretyczny, 2) poziom narzędzi analitycznych oraz 3) poziom empiryczny, zwłaszcza w odniesieniu do studium przypadku polsko–mołdawskiego partnerstwa na rzecz rozwoju.

Oryginalność koncepcyjno-teoretyczna

Za najistotniejszy element twórczy w warstwie teoretycznej należy uznać propozycję wprowadzenia do literatury nowej kategorii „transferów rozwojowych". Autorka dostrzega lukę terminologiczną między pojęciem pomocy zagranicznej a szerszym zespołem czynników i instrumentów związanych z rozwojem. Na s. 157–160 formułuje własną definicję transferów rozwojowych jako specyficznego rodzaju transferów zewnętrznych, opartych na dorobku m.in. R. Riddella, D. Kamerschena, M. Gulcza, P. Sameckiego, P. Burnella i M. Zajączkowskiej, ale wzbogaconych o wyraźne rozróżnienie między rozwojem a rekonstrukcją oraz ścisłe powiązanie z „wskaźnikami kontekstowymi". W dalszej części rozdziału II Autorka rozwija tę kategorię, wiążąc ją z zestawem wymogów dotyczących m.in. charakteru bezzwrotnego, limitu kosztów

administracyjnych, warunków umorzenia części zobowiązań czy powiązania wypłat kolejnych transz z realizacją zdefiniowanych wskaźników. Propozycja „transferów rozwojowych" ma charakter porządkujący i normatywny. Nie jest radykalnym przeformułowaniem paradygmatu badań nad pomocą rozwojową, ale stanowi próbę uchwycenia w jednym pojęciu tych cech ODA, które sprzyjają rzeczywistemu rozwojowi biorcy. Jej wartość polega przede wszystkim na klarownym zebraniu i doprecyzowaniu rozproszonych elementów obecnych w literaturze i praktyce (warunkowość, rozdzielenie komponentu humanitarnego i rozwojowego, minimalizacja kosztów administracyjnych, odróżnienie pomocy od refinansowania długu). Zakres wykorzystania tej kategorii w dalszej części pracy, zwłaszcza w analizie empirycznej, pozostaje jednak ograniczony: nie staje się ona w pełni operacyjną ramą analizy polskich działań pomocowych.

Drugim kluczowym elementem o charakterze autorskim jest kategoria „globalnej sieci rozwoju", którą Autorka proponuje jako synonim „systemu pomocy rozwojowej". Na s. 205–208 przedstawia graficzny schemat globalnej sieci rozwoju (rys. 2.9), w której rekonstruuje współdziałanie instytucji Bretton Woods, systemu DAC OECD, agend ONZ, regionalnych banków rozwoju oraz licznych aktorów pozarządowych i prywatnych. W Autoreferacie podkreśla, że wprowadzenie tej kategorii służy usystematyzowaniu wiedzy o wielości podmiotów i kanałów pomocy, a także rozróżnieniu dwóch historycznie ukształtowanych systemów: „bretońskiego" i systemu DAC OECD. Koncepcja globalnej sieci rozwoju stanowi wartościową propozycję syntetyczną, dobrze osadzoną w realiach silnie zinstytucjonalizowanej architektury pomocy. Jej oryginalność polega głównie na uporządkowaniu i integracji istniejącej wiedzy, a mniej na zasadniczej zmianie paradygmatu badawczego. Jest to wkład istotny przede wszystkim na poziomie dydaktycznym i porządkującym. Tworzy czytelne ramy dla dalszych analiz w tej materii zarówno na poziomie globalnym, jak i UE oraz krajowym.

Warto także odnotować próbę doprecyzowania takich pojęć, jak „rozwój" i „rekonstrukcja" w kontekście państw o różnym poziomie HDI oraz propozycję rozróżnienia „działań uzupełniających rozwój" i „działań uzupełniających rekonstrukcję" w zależności od poziomu dysfunkcyjności systemu państwowego (przykład Mołdawii i Sudanu Południowego). Te rozważania również mają charakter innowacyjny, choć pozostają raczej sugestywnym rozwinięciem refleksji normatywnej, niż w pełni rozwiniętym modelem teoretycznym.

Oryginalność narzędzi analitycznych

Istotnym wkładem na poziomie metodologicznym jest zaproponowana przez Autorkę miara skalowania efektywności transferów rozwojowych, oparta na procentowym poziomie realizacji wskaźników kontekstowych zadeklarowanych w projektach rozwojowych. W Autoreferacie Autorka wskazuje tę propozycję jako jedno z głównych osiągnięć, podkreślając, że miara ta ma uzupełniać dyskusję nad skutecznością i efektywnością ODA, silnie osadzoną dotąd w narracji Deklaracji Paryskiej i kolejnych agend efektywności. W monografii instrument ten zostaje przedstawiony i opisany w rozdziale II (s. 261–271), a następnie przywoływany w części empirycznej jako rama oceny działań pomocowych. Należy uznać to rozwiązanie za oryginalną propozycję autorską, choć o charakterze wstępnym. Miara nie zostaje w pełni zastosowana do szczegółowej analizy projektów w Mołdawii, ani poddana weryfikacji porównawczej z innymi narzędziami ewaluacyjnymi stosowanymi przez donatorów. Jej potencjał, jako narzędzia operacyjnego w zakresie ewaluacji projektów, pozostaje więc w tej monografii częściowo niewykorzystany, lecz sama koncepcja stanowi zauważalny wkład w rozwój refleksji nad efektywnością pomocy w polskiej literaturze.

Za element nowatorski należy uznać także rekonstrukcję i krytyczną analizę zjawiska „błędnego koła rozwoju" (s. 251-253), w której Autorka zestawia wartość globalnej ODA przekazywanej przez członków DAC OECD z wartością zadłużenia krajów rozwijających się,

wskazując, że przy obecnych parametrach systemu kraje te potrzebowałyby co najmniej 60 lat, aby spłacić istniejące zobowiązania. Te wyliczenia i wnioski mają charakter przede wszystkim analityczno-publicystyczny (nie stanowią rozbudowanego modelu ekonomicznego), ale wnoszą ważny głos do krytycznej dyskusji nad nieadekwatnością i strukturalnymi ograniczeniami globalnego systemu pomocy.

Oryginalność i wkład na poziomie empirycznym

Najsilniejszą stroną wkładu Autorki w rozwój dyscypliny jest obszerny i szczegółowy charakter opracowania, zwłaszcza w odniesieniu do Polski i Mołdawii. Monografia zawiera pierwszą tak rozległą w polskiej literaturze politologicznej rekonstrukcję: 1) ewolucji polskiej współpracy rozwojowej od 1998 r. (wraz z klasyfikacją etapów, instrumentów i priorytetów), 2) działań pomocowych UE wobec Mołdawii, 3) strumieni polskiej pomocy rozwojowej dla tego państwa w latach 1998–2023, z rozbiciem na grupy wykonawców, obszary tematyczne i instrumenty. Autorka porządkuje rozproszone dane z raportów MSZ, dokumentów UE, statystyk DAC oraz baz projektowych, tworząc syntetyczne zestawienia wartości polskiej pomocy dla Mołdawii, struktury angażowanych podmiotów oraz dynamiki zaangażowania w kolejnych latach. Na tej podstawie formułuje szereg wniosków dotyczących jakości działań polskich aktorów, ich transformacyjnego know-how oraz ograniczeń wynikających z niewielkiej „pojemności portfela rozwojowego" Polski. Wkład ten ma znaczenie zarówno poznawcze, jak i praktyczne: wypełnia lukę w badaniach nad polską współpracą rozwojową w Europie Wschodniej, dostarcza uporządkowanej bazy odniesienia dla kolejnych analiz oraz generuje szereg rekomendacji adresowanych do MSZ, Fundacji Solidarności Międzynarodowej i NGO. W połączeniu z wcześniejszym dorobkiem Autorki dotyczącym systemu politycznego Mołdawii monografia stanowi ważny krok w stronę zintegrowania badań nad polityką wschodnią, rozwojem i polityką zagraniczną Polski.

Podsumowując należy stwierdzić, że recenzowana monografia wnosi istotny, choć nierównomierny wkład w rozwój dyscypliny. Duże znaczenie na analizowanym poziomie mają także rekomendacje, które cechuje wysoki poziom konkretyzacji i które wyraźnie pokazują doświadczenie praktyczne Autorki w zakresie wdrażania projektów pomocowych. Nie zostały one natomiast wypracowane na podstawie pogłębionych badań sektorowych, które powinny poprzedzać projektowanie interwencji. Z tego względu szeroki wachlarz rekomendacji, zwłaszcza tych odnoszących się do kształcenia zawodowego, polityki klimatycznej, innowacji, gospodarki przestrzennej czy ekonomii społecznej ma charakter jedynie częściowo zakorzeniony w analizie zawartej w monografii.

IV. Ocena pozostałego dorobku naukowego składającego się na znaczny wkład w rozwój dyscypliny

Pozostały dorobek naukowy dr Małgorzaty Sikory-Gacy, obejmujący okres po uzyskaniu stopnia doktora, jest obszerny, zróżnicowany tematycznie i w znacznej mierze umiejscowiony w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Zgodnie z danymi przedstawionymi w Autoreferacie oraz „Wykazie osiągnięć naukowych", obejmuje on: łącznie 5 monografii (w tym 2 współautorskie), 6 współredagowanych monografii zbiorowych, 22 rozdziały w pracach zbiorowych, 16 artykułów naukowych w czasopismach polskich i anglojęzycznych oraz 6 haseł encyklopedycznych. Habilitantka uczestniczyła także w 42 konferencjach naukowych (34 z referatem, w tym 13 o charakterze międzynarodowym), co świadczy o aktywnej obecności w środowisku badawczym.

Charakter dorobku

Pozostały dorobek naukowy układa się w kilka wyraźnych, wzajemnie powiązanych linii badawczych:

- Badania nad systemem politycznym i partyjnym Republiki Mołdawii oraz państw Europy Wschodniej i Kaukazu. Są one kontynuacją tematyki rozprawy doktorskiej i stanowią pierwszy, ważny segment dorobku. Należą do niego dwie monografie autorskie: *System partyjny Mołdawii w latach 1989–2009* (Toruń 2013) oraz *Proces instytucjonalizacji partii politycznych w Republice Mołdawii* (Koszalin 2013), a także szereg artykułów i rozdziałów poświęconych przemianom społeczno-politycznym w Europie Wschodniej, w tym Republice Mołdawii.
- Drugi istotny segment dorobku dotyczy analizy wdrażania funduszy UE w Polsce, ich wpływu na polityki sektorowe, rynek pracy oraz kapitał ludzki. Wyrazem tych zainteresowań są m.in. współautorskie monografie *Fundusze i programy UE wspierające przedsiębiorstwa w perspektywie finansowej 2014–2020* (Warszawa 2016) oraz *Zarządzanie funduszami europejskimi w Polsce* (Warszawa 2018), a także artykuły dotyczące wykorzystania środków europejskich w sektorze ochrony zdrowia, transportu, kultury czy ochrony środowiska. Ten dorobek ma charakter wyraźnie aplikacyjny, łącząc perspektywę politologiczną z analizą polityk publicznych i zarządzania rozwojem.
- Trzeci, kluczowy z punktu widzenia osiągnięcia habilitacyjnego, nurt dorobku dotyczący polskiej pomocy rozwojowej, rozwija się od końca poprzedniej dekady i bezpośrednio prowadzi do przygotowania monografii habilitacyjnej. Należą do niego artykuły w czasopismach naukowych, m.in. o polskiej pomocy rozwojowej w Republice Mołdawii jako przykładzie działań uzupełniających w państwie niestabilnym (*Przegląd Politologiczny* 2022) oraz o znaczeniu rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich jako głównym celu polskiej pomocy dla Mołdawii (*Historia i Polityka* 2021). Ich treść stanowi ważne uzupełnienie i tło dla monografii habilitacyjnej, dokumentując ewolucję zainteresowań Autorki od problematyki systemu politycznego Mołdawii ku analizie współpracy rozwojowej i polityki rozwojowej Polski. Uzupełnieniem tego nurtu są rozdziały i artykuły poświęcone m.in. polityce NATO na Kaukazie Południowym, znaczeniu czynników geopolitycznych w rozwoju mołdawskiej państwowości, przywództwu politycznemu w Polsce oraz integracji europejskiej.

Warto także odnotować istotny udział Habilitantki w przygotowaniu i współredakcji sześciu monografii zbiorowych, w tym cyklu publikacji *Polska w Europie 1989–2014* oraz tomu *Fundusze europejskie w Polsce – uwarunkowania polityczne i społeczno-gospodarcze*. Autorka jest także współautorką sześciu haseł w *Encyklopedii bezpieczeństwa narodowego*, obejmujących m.in. pojęcia potencjału obronnego i gospodarczego państwa czy ekonomizacji zagrożeń, co świadczy o uznaniu jej kompetencji w obszarze bezpieczeństwa i ekonomii politycznej. Z kolei aktywność w redakcjach czasopism („Świat Idei i Polityki", „Symbolae Europaeae", rady naukowe innych tytułów) oraz udział w pracach eksperckich (programy rozwoju lokalnego, współpraca z PFRON, instytucjami publicznymi) wzmacniają praktyczny wymiar dorobku.

Jakość i widoczność dorobku

Ocena jakościowa dorobku pozostałego wymaga uwzględnienia zarówno charakteru publikacji, jak i ich umiejscowienia w obiegu naukowym. Publikacje Habilitantki ukazują się w uznanych w Polsce czasopismach politologicznych i pokrewnych (m.in. *Przegląd Politologiczny*, *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, *Historia i Polityka*, *Transformacje*), a także w tomach zbiorowych wydawanych przez rozpoznawalne ośrodki akademickie.

Z danych naukometrycznych wynika, że dorobek Habilitantki generuje umiarkowaną, ale wyraźną obecność w cytowaniach: 89 cytowań (73 bez autocytowań) i indeks Hirscha równy 5

według bazy Google Scholar. Wskazuje to na realną, choć przede wszystkim krajową widoczność jej prac. Jednocześnie należy zauważyć, że Autorka nie publikuje w czasopismach o wysokim współczynniku *Impact Factor* (IF=0 w zestawieniu), co wpisuje się z jednej strony w ogólną specyfikę polskiej politologii, ale z drugiej ogranicza międzynarodowy zasięg oddziaływania dorobku.

Aktywność konferencyjna i ekspercka

Istotnym uzupełnieniem pozostałego dorobku jest aktywność konferencyjna Habilitantki: udział w 42 konferencjach, w tym 13 międzynarodowych, z większością wystąpień z referatami. Tematyka prezentowanych wystąpień jest spójna z głównymi nurtami badawczymi: dotyczy zarówno polskiej pomocy rozwojowej (m.in. dla Mołdawii i Ukrainy), jak i funduszy europejskich, polityk publicznych oraz problematyki dostępności.

W Autoreferacie i wykazie osiągnięć odnotowano także udział dr Sikory-Gacy w realizacji projektów i ekspertyz na rzecz administracji rządowej i samorządowej (m.in. lokalne programy rozwoju gospodarczego, współpraca z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej, PFRON, GUS). Tego rodzaju aktywność wskazuje na zdolność do wykorzystania aparatu badawczego nauk o polityce i administracji w praktyce projektowania i ewaluacji polityk publicznych.

Podsumowując, należy stwierdzić, że pozostały dorobek naukowy dr Małgorzaty Sikory-Gacy spełnia kryterium „znacznego wkładu" w rozwój dyscypliny w wymiarze krajowym, zwłaszcza w dwóch obszarach: badań nad systemem politycznym i partyjnym Mołdawii oraz analiz nad wdrażaniem funduszy europejskich i polityk rozwojowych w Polsce. Jest spójny problemowo z osiągnięciem głównym, przygotowując grunt pod monografię habilitacyjną w zakresie tematyki współpracy i pomocy rozwojowej oraz wykazuje umiarkowaną, ale zauważalną widoczność związaną z cytowaniami, przede wszystkim w krajowym obiegu naukowym.

V. Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski

Dorobek dydaktyczny dr Małgorzaty Sikory-Gacy należy ocenić jako rozbudowany, wieloaspektowy i ściśle powiązany z jej zainteresowaniami badawczymi, przede wszystkim w obszarze integracji europejskiej, polityk publicznych, funduszy europejskich, zarządzania rozwojem oraz dostępności. Habilitantka posiada wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu zajęć na studiach I, II i III stopnia, zarówno w Politechnice Koszalińskiej, jak i na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego, realizując wykłady, ćwiczenia i seminaria z zakresu polityk UE, projektowania i wdrażania polityk publicznych, zarządzania projektami, partnerstwa publiczno-prywatnego, dostępności oraz funkcjonowania instytucji i systemów politycznych. Jest autorką licznych sylabusów i programów zajęć, a jako promotor nadzorowała łącznie 97 prac dyplomowych, co świadczy o dużym doświadczeniu w indywidualnej pracy ze studentami.

Istotnym elementem jej dorobku dydaktycznego jest udział w projektowaniu i modernizacji programów studiów. Dr Sikora-Gaca pełniła funkcję koordynatora Krajowych Ram Kwalifikacji na Politechnice Koszalińskiej, współtworzyła dokumentację kierunku europeistyka i system zapewniania jakości kształcenia, a następnie była członkiem i przewodniczącą rad programowych na UKW. W ramach działalności dydaktycznej przygotowała także programy trzech studiów podyplomowych, w tym autorski kierunek „Zarządzanie dostępnością – specjalista ds. dostępności", pierwszy tego typu w kraju, realizowany od 2020 r. i wielokrotnie nagradzany przez instytucje państwowe oraz środowiska praktyków. Kierunek ten, prowadzony w pięciu edycjach i ukończony przez ponad 200 absolwentów, stanowi jedno z najbardziej innowacyjnych przedsięwzięć dydaktycznych w dorobku Kandydatki.

W zakresie działalności popularyzatorskiej Habilitantka aktywnie współpracuje z otoczeniem społeczno-gospodarczym, zwłaszcza w obszarze dostępności, funduszy europejskich i współpracy rozwojowej. Występuje jako ekspert na konferencjach PFRON, UKW, administracji rządowej i samorządowej, uczestniczy w seminariach organizowanych przez MFiPR i instytucje regionalne, współpracuje z praktykami polityk publicznych oraz organizacjami społecznymi. Jej popularyzacja nauki ma charakter zarówno specjalistyczny, jak i aplikacyjny, przyczyniając się do wdrażania standardów dostępności oraz zarządzania rozwojem w instytucjach publicznych.

Podsumowując, dorobek dydaktyczny i popularyzatorski dr Małgorzaty Sikory-Gacy należy ocenić pozytywnie. Habilitantka legitymuje się wieloletnim doświadczeniem dydaktycznym, uzupełnionym o znaczący wkład w projektowanie programów kształcenia oraz systemów zapewniania jakości. Wyróżnikiem jej aktywności jest umiejętne łączenie badań nad funduszami europejskimi, politykami rozwojowymi i dostępnością z kształceniem praktycznie zorientowanych kadr administracji publicznej i sektora społecznego, szczególnie w obszarze dostępności, gdzie jej działalność ma charakter prekursorski w skali kraju. Można zauważyć, że przedstawiona dokumentacja mniej eksponuje np. systematyczne dane dotyczące oceny zajęć przez studentów, czy udział w projektach dydaktycznych o zasięgu międzynarodowym, jednak nie zmienia to faktu, że w zakresie kształcenia praktycznego, kształcenia podyplomowego oraz współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym dorobek Habilitantki spełnia, a w wybranych obszarach przekracza, standardowe oczekiwania stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

VI. Ocena ogólna

Przedłożona do oceny monografia dr Małgorzaty Sikory-Gacy oraz pozostały dorobek naukowy, dydaktyczny i popularyzatorski tworzą całościowo spójny obraz dojrzałej badaczki, od lat konsekwentnie zajmującej się problematyką systemów politycznych i polityk publicznych w Europie Wschodniej, a w ostatnich latach, w coraz większym stopniu, kwestiami współpracy rozwojowej, funduszy europejskich oraz dostępności.

Monografia habilitacyjna stanowi zwieńczenie długofalowych badań nad Mołdawią oraz polską i unijną współpracą rozwojową. Jej niewątpliwą zaletą jest rozmach empiryczny i systematyzujący charakter opracowania, obejmujący: rekonstrukcję ewolucji polskiej współpracy rozwojowej od 1998 r., analizę instrumentów i działań pomocowych Unii Europejskiej na rzecz Mołdawii oraz usystematyzowanie strumieni polskiej pomocy dla tego państwa w długiej perspektywie czasowej. Autorka wypełnia istotną lukę w polskiej literaturze politologicznej, porządkując rozproszone dane, dokumenty i raporty, a także wpisuje przypadek mołdawski w szerszy kontekst globalnej architektury pomocy rozwojowej.

Na poziomie teoretyczno-koncepcyjnym praca wnosi propozycje o charakterze porządkującym i częściowo normatywnym, takie jak kategorie „transferów rozwojowych", czy „globalnej sieci rozwoju", a także doprecyzowanie relacji między rozwojem a rekonstrukcją oraz próby operacjonalizacji efektywności pomocy poprzez wskaźniki kontekstowe. Propozycje te nie zmieniają zasadniczo paradygmatu badań nad pomocą rozwojową, ale stanowią wartościowy wkład systematyzujący i mogą być użyteczne zarówno w dalszych analizach, jak i w pracy dydaktycznej.

Analiza szczegółowa monografii ujawnia jednak także istotne ograniczenia, które nie mogą zostać pominięte w ocenie ogólnej. Do najważniejszych należą: niepełne wykorzystanie przyjętych ram teoretycznych w części empirycznej (w tym słabo rozwinięta perspektywa interesów donatorów na poziomie globalnym i unijnym), deklaratywne, a nieudokumentowane zastosowanie części metod (obserwacja, wywiad swobodny), oparcie badań wyłącznie

na danych wtórnych oraz brak sektorowych diagnoz problemowych, które mogłyby w pełni uzasadnić szczegółowe rekomendacje rozwojowe. Rekomendacje, choć często trafne, spójne z Agendą 2030 i praktycznie przydatne, mają w znacznej mierze charakter normatywny i nie są wynikiem pełnego cyklu badawczego, typowego dla projektowania interwencji rozwojowych.

Pozostały dorobek naukowy dr Sikory-Gacy prezentuje się jako istotne dopełnienie osiągnięcia głównego. Habilitantka jest autorką i współautorką kilku monografii naukowych, szeregu artykułów i rozdziałów poświęconych systemowi politycznemu i partyjnemu Mołdawii, państwom Kaukazu Południowego, polityce rozwojowej, funduszom europejskim oraz politykom publicznym w Polsce. Dorobek ten jest tematycznie spójny, koncentruje się na ważnych dla dyscypliny obszarach: polityce wschodniej, integracji europejskiej, rozwoju regionalnym i współpracy rozwojowej, oraz wykazuje realną, choć przede wszystkim krajową widoczność cytowaniową.

Na pozytywny obraz Kandydatki składa się również rozbudowany dorobek dydaktyczny i popularyzatorski.

Uwzględniając powyższe, należy stwierdzić, że zarówno monografia habilitacyjna, jak i cały dorobek naukowy, dydaktyczny i aplikacyjny dr Małgorzaty Sikory-Gacy spełniają, przy wskazanych zastrzeżeniach i ograniczeniach, wymogi stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Osiągnięcie główne nie jest wolne od mankamentów metodologicznych i konstrukcyjnych, jednak w bilansie przynosi istotny wkład empiryczny i porządkujący w badania nad polską polityką rozwojową wobec Republiki Mołdawii, a uzupełniający je dorobek publikacyjny oraz działalność dydaktyczno-ekspercka wzmacniają ten wkład i potwierdzają dojrzałość naukową Kandydatki.

VII. Wniosek końcowy

Po zapoznaniu się z monografią dr Małgorzaty Sikory-Gacy pt. *Od pomocy dla krajów rozwijających się do partnerstwa na rzecz rozwoju – analiza politologiczna problemu wraz ze studium przypadku relacji polsko-mołdawskich w latach 1998-2023*, Bydgoszcz 2025, ss. 688, Autoreferatem, wykazem osiągnięć naukowych oraz kompletem dokumentacji przedłożonej we Wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego, a także po przeprowadzeniu szczegółowej analizy osiągnięcia naukowego oraz pozostałego dorobku naukowego, dydaktycznego i popularyzatorskiego, stwierdzam, że Habilitantka spełnia ustawowe kryteria określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wymagane do nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

W świetle całości zgromadzonego materiału wnoszę o nadanie dr Małgorzacie Sikorze-Gacy stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

PODPIS ZAUFANY
MARIUSZ
SIENKIEWICZ
14.12.2025 17:11:42 GMT+1
Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym